

УДК 657.471

Реслер М.В., к.е.н., доцент

Мукачівський державний університет

## **ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

Досліджується таке поняття обліку, як інформаційна складова для управління підприємством. Охарактеризовано основні рівні інформаційних систем менеджменту.

Ключові слова: облік, інформація, управління підприємством, організація обліку.

Resler M.

## **ACCOUNTING INFORMATION AS PART OF THE MANAGEMENT COMPANY**

We investigate the notion of accounting as an information component of enterprise management. Characterized the basic levels of information management systems.

Key words: accounting, information, business management, organization of accounting.

Реслер М.В.

## **УЧЕТ КАК ИНФОРМАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ**

Исследуется такое понятие учета, как информационная составляющая для управления предприятием. Охарактеризованы основные уровни информационных систем менеджмента.

Ключевые слова: учет, информация, управление предприятием, организация учета.

**Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** Якість управління на сьогоднішній день визначається, передусім, рівнем інформованості менеджменту щодо стану справ на підприємстві. При цьому актуальним є надання інформації як загалом по підприємству, так і за визначеними структурними частинами (сферами відповідальності, господарськими одиницями, функціональними напрямками тощо).

---

*Реслер М.В.*

Головним інформаційним інструментом для системи управління про операції та процеси, які здійснюються на керованих об'єктах, є облік.

**Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.** Питання обліку як інформаційної складової процесу управління підприємством присвячено досить багато досліджень і публікацій. Науковий інтерес внесли праці авторів Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, В.А. Дерія, Г.П. Журавля, П.В. Іванюти, Г.М. Гришанов, Л.М. Кіндрацької, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, В.А. Кузьміщева, В.С. Леня, Л.О. Терещенко, Л.В. Нападовської, В.В. Сопка, М.С. Пушкара, П.Я. Хомина, В.Т. Швеця та багатьом іншим, стало можливо досліджувати дане питання.

**Цілі статті.** Метою статті є відображення механізму організації облікової інформації на стадіях облікового і аналітичного процесів, визначення виконавців та кінцевого користувача інформації.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** Бухгалтерський облік як система знань виник давно і існує багато століть.

Перші зразки бухгалтерських документів можна знайти у Стародавньому Єгипті. У 3400 – 2980 рр. до н. е. писарі на витках папірусу вели облік майна. Щодня складалися відомості про рух цінностей, відображалися норми витрачання матеріалів.

Бухгалтерія у Дворіччі оформлялась важкими документами – глиняними цеглинками-табличками, які були підставою для обліку майна, виконаних робіт.

У Персії у 500 р. до н. е. оплата виконаних робіт здійснювалася грішми і продуктами. Працівник одержував вимогу-наряд у конторі й подавав його казначею, який записував документ у платіжну відомість і робив позначку про видачу грошей.

Спосіб ведення бухгалтерського обліку як подвійний запис бере свій початок ще з інкського кіпу, прадавньої рахункової системи інків і їх попередників в Андах. Це своєрідна писемність, що виникла в 3000 р. до н. е.

Для передачі економіко-статистичних даних кіпу використовували подвійний запис, а при передачі відомостей про виробництво тих або інших продуктів праці враховували не тільки фактичну, але й наявну й потенційну продуктивність праці, що дозволяє вважати систему кіпу попередницею сучасних ERP-систем (корпоративні інформаційні системи призначені для автоматизації обліку й управління).

За словами відомого дослідника андських цивілізацій В. А. Кузьмішева: «Кіпу «знали», скільки людей проживало в кожному із селищ і у всьому царстві, скільки з них було чоловічої й жіночої статі, як вони були розбиті за віком і за станом здоров'я, скільки серед них було одружених і вдів, скільки пішло на війну й на суспільні роботи, скільки людей і якою роботою займалися сьогодні й скільки вони могли зробити того або іншого продукту і так далі. Але не тільки люди й результати їх праці, а сама природа і її потенційні можливості були зафіксовані в кіпу [1]».

У Давній Греції записи витрат на будівництво державних закладів висікали на стінах будинків. Так Парфенон коштував 469 талантів срібла.

Про велике значення бухгалтерського обліку в той час свідчить той факт, що на Пасху жерці Єрусалимського храму не розпочинали службу, доки «головний бухгалтер» Іудеї не закривав всі рахунки і не складав звіт [2].

У період раннього Середньовіччя облік розвивався насамперед завдяки великому впливу церкви, яка нагромадила величезні земельні угіддя та започаткувала складне господарство, яке було необхідно обліковувати. При папському дворі була встановлена та затверджена посада обліковця-рахівника, до обов'язків якого входили спостереження за обліком папських багатств і перевірка надходжень з провінцій. Пізніше наказом було встановлено особливу «Апостольську камеру» з 12 членів. До її обов'язків належали управління всім майном і фінансами папського двору і ведення обліку та звітності.

Слово «бухгалтер» (нім. Buchhalter, Buch-книга, Halter-тримач) виникло наприкінці середньовіччя. У 1498 р. в Австрії, імператор Священної Римської імперії призначив «бухгалтером» Христофора Штехера.

На формування бухгалтерського обліку вплинув широкий розвиток торгівлі у великих італійських містах, таких як Флоренція, Мілан, Венеція та ін. У XV ст. відділення банку повинні були представляти річні бухгалтерські баланси головній посадовій особі у Флоренції.

Із відкриттям Америки, шляхів в Індію торгівля значно розширилась. У 1631 році з Голландії в Америку послали бухгалтера для аналізу зростаючої заборгованості колоній. Це була перша аудиторська перевірка. Остаточно сформувався бухгалтерський облік як облік банківський і торгівельний.

Своє літературне підтвердження бухгалтерський облік одержав у XV ст. Першою літературною працею була написана в Дубровнику в

1458 р. купцем Бенедиктом під назвою «Про торгівлю і досконалого купця». Виклад порядку обліку вже тоді повністю зорієнтований на подвійний запис. Професор Раймонд де Рувєр у роботі «Як виникла подвійна бухгалтерія» стверджує, що подвійна бухгалтерія зародилася в Італії між 1250–1350 рр.

Значний вплив у Середньовіччі мала книга Лука Пачолі «Трактат про рахунки і записи» видана у 1494 р. у Венеції. Л. Пачолі, власне і називають батьком подвійної бухгалтерії [3].

В основному бухгалтерський облік був пов'язаний з державною діяльністю. Проте, промислова революція змінила хід розвитку і він став змушений задовольняти і інші потреби суспільства.

В Україну перші бухгалтерські елементи принесли з собою у VIII ст. до н.е. греки, які заселили Чорноморське узбережжя. Отже, і облік був схожим на облік Давньої Греції [4].

Весь період існування радянської влади бухгалтерський облік будувався не на економічних, а на суто політико-ідеологічних централізованих засадах. Сферою обліку було визнано все народне господарство, а не окреме підприємство.

За останні двадцять років відбувся перехід від планової системи економіки до ринкових відносин, прийнято низку законів що регулюють ведення бухгалтерського обліку в Україні. Стандарти бухгалтерського обліку узгоджуються з існуючими міжнародними стандартами. Але наша система є доволі важкою для роботи. Згідно з рейтингом легкості сплати податків PayingTaxes-2013, вітчизняна податкова система є однією з найскладніших у світі і займає 137 місце з 185 за 2012 рік. Але порівняно з 2011 роком це досить непоганий показник, на той момент Україна була на 183 місці [5]. Новий податковий кодекс повинен покращити становище українських бухгалтерів.

Можна зробити висновок, що бухгалтерія була, є, і має широкі перспективи для розвитку, але залежить від ефективності управління керівників підприємств та політики держави в цілому.

Сучасна інформація бухгалтерського обліку має повністю задовольняти потреби менеджерів усіх рівнів управління у прийнятті рішень. При цьому надлишок інформації, як і її нестача, може негативно вплинути на управлінські процеси. Недарма ще цар Соломон радив: «Підрахуй і оцінюй, що даєш і що отримуєш – запиши». Тобто, успішність будь-якого підприємства в першу чергу залежить від повноти і якості отриманої облікової інформації.

Значним недоліком сучасної системи управління є розмежування

різноманітних служб підприємства, які працюють незалежно один від одного і мають вузьку спеціалізацію. При цьому мета у них різна: у планового відділу формування планових показників на перспективу, бухгалтерії – «фотографування» виробничого процесу та своєчасне складання форм звітності, відділу маркетингу – матеріально-технічне забезпечення діяльності, виробничого відділу – дотримання технології виробництва та забезпечення якості продукції. Водночас єдиною і основною метою діяльності перелічених структурних підрозділів у сучасний період повинно бути забезпечення виживання підприємства і його довгострокове економічне зростання.

Розвиток бухгалтерського обліку на сучасному етапі полягає в поєднанні таких функцій, як планування, облік, контроль і аналіз. Результатом такого поєднання має бути система інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, який обслуговує саме облік (рис. 1).

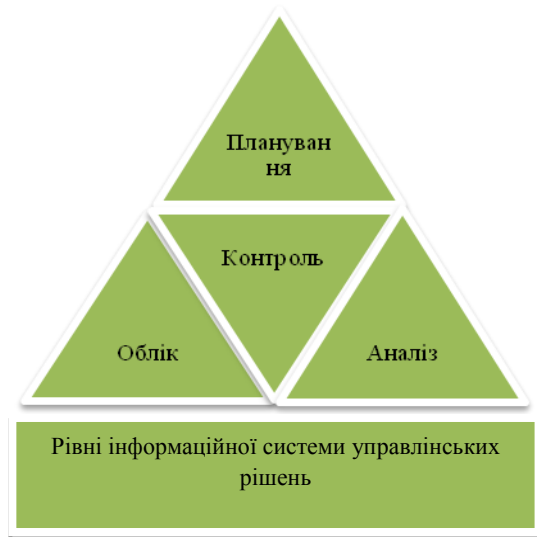


Рис. 1. Рівні інформаційних систем менеджменту

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що «метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства» [6].

Тобто, основне завдання бухгалтерського обліку – забезпечити достовірною і своєчасною інформацією для прийняття рішень управлінськими структурами підприємства та зовнішніми користувачами.

Сьогодні актуальним питанням є максимізація орієнтації отриманої обліково-аналітичної інформації на потреби відповідних користувачів, враховуючи функціональну ієрархію управління підприємства. Забезпечити це може дієвий та добре організований обліковий процес на підприємстві.

Від того, як організовано бухгалтерський облік на підприємстві, як він виконує свої контрольні функції, значною мірою залежить рівень економічної роботи. Чим раціональніше організовано бухгалтерський облік у господарстві, чим менше він потребує затрат праці облікових працівників, тим більше залишається у них часу для аналізу і контролю.

Раціональною вважають таку організацію, за якої облік може найбільш успішно виконувати поставлені перед ним завдання при найменших затратах засобів і праці.

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах – це система методів, способів та заходів, які забезпечують оптимальне функціонування такого обліку та подальший його розвиток. Така організація полягає в цілеспрямованому впорядкуванні й удосконаленні механізму, структури та процесів бухгалтерського обліку. Впорядкування системи бухгалтерського обліку означає організацію цієї системи та організацію функціонування її в часі та просторі [7].

Організація бухгалтерського обліку потребує системного підходу. Це цілісний, всебічний, системоутворюючий, динамічний, субординований процес, перед яким постає мета випереджувати відображення, тобто, прогнозування найбільш вірогідного стану досліджуваної системи в майбутньому та попередження виникнення проблем.

Крім того, організація бухгалтерського обліку потребує додержання таких принципів як адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності, прямоплинності та пропорційності [1].

Адаптивність організації бухгалтерського обліку полягає у пристосуванні побудови та функцій бухгалтерського обліку до конкретних умов управління. Кожне підприємство унікальне по своїй специфіці і в системі управління, тому потрібний універсальний механізм пристосування.

Паралелізм – це обов'язкова наявність системи бухгалтерського обліку в кожному самостійному господарському підрозділі, незалежно від мети обліку та його необхідності.

Ритмічність як принцип полягає в рівномірному надходженні вхідних даних і видачі вихідної інформації.

Принцип безперервності говорить сам за себе, але в загальному передбачає послідовну побудову облікового процесу під час розв'язування конкретних завдань.

Рациональна організація інформаційних потоків між учасниками облікового процесу передбачає його прямоплінність, що забезпечує рациональне співвідношення засобів і предметів праці та безпосередніх її виконавців – працівників бухгалтерських підрозділів (принцип пропорційності).

Основні передумови рациональної організації обліку на підприємстві передбачають:

- вивчення структури, особливостей технології й організації виробництва;

- вивчення структури підприємства, умов роботи його виробничих підрозділів, постачальницької і збутової діяльності, що забезпечує правильну організацію обліку господарських процесів;

- встановлення взаємовідносин окремих підрозділів підприємства з бухгалтерією;

- визначення порядку документації господарських операцій і документообороту, реєстрації господарських операцій в системі рахунків синтетичного й аналітичного обліку, методики калькулювання собівартості продукції, порядок узагальнення облікової інформації;

- впровадження технічних засобів одержання облікової інформації, використання обчислювальної техніки, склад і кваліфікацію облікового персоналу та інші конкретні умови ведення обліку на підприємстві.

**Висновки.** Від рациональної організації обліку багато в чому, якщо не в основному, залежить рівень управління підприємством і його підрозділів. Це пов'язано з тим, що в обліку створюється вагома частка інформації, яку використовує система управління. Від її повноти, обґрунтованості і достовірності залежить повнота управлінських рішень. Тому чим рациональніше організовано бухгалтерський облік у господарстві, тим більше якісної інформації отримують менеджери всіх служб для аналізу, контролю, регулювання і планування.

1. Кузьмищев В.А. Царство сынов Солнца. /А.В. Кузьминцев. – М.: Молодая Гвардия, 1982. – ЭВРИКА. – 255 с.
2. Журавель Г. П. Теорії бухгалтерського обліку: студії : монографія / Г. П. Журавель, П. Я. Хомин. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 400 с.
3. Вікіпедія: Бухгалтерський облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Бухгалтерський\\_облік#cite\\_ref-0](http://uk.wikipedia.org/wiki/Бухгалтерський_облік#cite_ref-0)
4. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : Навчальний посібник / В.Г. Швець. – Київ: Знання, 2004. – 447 с.
5. Дослідження "Paying Taxes 2013" // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.pwc.com/ua/uk/survey/2013/all/paying-taxes-2013.jhtml](http://www.pwc.com/ua/uk/survey/2013/all/paying-taxes-2013.jhtml)
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. №996–XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Дерій В.А. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві: Курс лекцій. / В.А. Дерій. – Видання друге, виправлене і доповнене. – Тернопіль: Джура, 2004. – 92 с.
8. Реслер М.В. Значення обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством / М.В. Реслер // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 3 (37). – Ужгород, 2012. Ст. 146–149.